

Gadeidræt og ungekultur i København - historiske rids

Af Kirstine Sejr, Projektleder og gadeidrætskonsulent, Kasper Lund Kirkegaard, Idrætspolitisk konsulent og Magnus Runge Holmegaard, Teamleder for Ungekultur og Inklusion, DGI Storkøbenhavn.

Når unge skaber stærke fællesskaber omkring gadeidrættens forskellige aktiviteter, så er de også samtidig i fuld gang med at forny den danske idrætstradition. Gadeidrætsaktiviteter er dog langt fra en "ny opfindelse" i Danmark og byens rum og gader har i årtier været det asfalterede og hårde underlag til alt fra skæve og smalle street-trends, til store og brede gadeidrætsaktiviteter som fx skate og streetbasketball.

Billedtekst: Under Bispeengbuen, som trækker en grænse mellem Københavns Kommune og Frederiksberg, har en gruppe piger og unge kvinder skabt rammen om gadeidrætsfællesskaber (Foto: DGI).

Gadeidræt dækker over mange forskellige fællesskaber spænder over alt fra pick-up games (spontane kampe) i den lokale park til stærke sammentømrede communities (sociale fællesskaber) som fast indtager byrum og skaber forpligtende sociale fællesskaber og relationer – og på den måde er gadeidræt så mange ting, at det kan være svært at få alt til at passe i "gadeidrætskassen".

Gadeidræt kan både være et fællesskab, hvor man mødes med sine venner for at lære flere tricks på sit skateboard, i parkourparken eller på streetballbanen, men gadeidræt kan også foregå i en organiseret kontekst i en skateforening eller sågar som en del af aktivitetspaletten i en fodboldklub, som har et særligt blik for at imødekomme og opsøge unges interesser, dér hvor de befinder sig. Ungekultur og gadeidræt hænger på denne måde sammen som en sticker på et skateboard.

Fra leg på gaden til "containeridræt" – et lokalt eksempel fra Vesterbro

Hvis man dykker ned i historien, så står det meget tydeligt, at gadeidræt er ikke én kultur eller ét fællesskab. Det er et hovedbegreb, som er "opfundet" til at kategorisere en lang række forskelligartede samling af idrætskulturer og -aktiviteter, der præges af en række ungdomskulturelle bevægelser og strømninger. Før man overhovedet kaldte det for gadeidræt, var der ikke noget sprog eller samlet begreb for aktiviteterne, der vel bedst blev betegnet som 'leg i gaden'.

Peter Gorm, der er leder af Settlementet Børn og Unge, formand i idrætsforeningen SSB på Vesterbro i København og medstifter af Idrætsfabrikken, kaldte ikke deres aktiviteter i slutningen af 1980'erne og starten af 1990'erne for "gadeidræt", men energien var den samme som i dag: Drevet af nogle relativt få ældre ildsjæle, som kunne se, at der var et stort lokalt behov og ønske om at dyrke idræt og lege for og med de lokale børn, som befandt sig på gaden og på byens pladser. Blandt andet blev "Containeridrætten" opfundet og født. Konceptet var meget enkelt: Fyld en container med udstyr og placér den de steder i kommunen, hvor børnene befandt sig, hvilket bl.a. skete på "de røde baner", i dag Litauens Plads på Vesterbro, som blev et populært sted for primært unge indvandrerdrengene, som ikke havde andre steder at være.

Billedtekst: De røde baner på Litauens Plads på Vesterbro opstod ved sanering af kvarteret mellem Dannebrogsgade og Saxogade. I 1880'erne anlagdes Estlandsgade, men først i 1970'erne kom Letlandsgade til, mens Litauens Plads blev navngivet 1994. Litauens Plads er en såkaldt 'lommepark', der blev anlagt af landskabsarkitekten Preben Skaarup. Litauens Plads er på dette foto set med udsigt til Getsemane Kirke i Dannebrogsgade (Foto: [Kend København](#)).

Containeridrætten fungerede på denne måde som en base og udgangspunkt for leg og idræt på gaden under semiorganiserede forhold, hvor elementerne af spontanitet også fyldte en del. "Containeridræt var også en pædagogisk platform med udgangspunkt i at give børn og unge primært af anden etnisk herkomst en indgang til institutions- og foreningsverdenen på Vesterbro" fortæller

Peter Gorm og fortsætter: "Som brobygger mellem gaden og det mere etablerede var det især vigtigt at skabe meningsfulde aktiviteter for børnene samt at udvikle og understøtte samarbejdsstrukturer mellem gaden, institutionerne og foreningerne. Vi søgte at skabe nogle bæredygtige sociale relationer i et meget lidt organiseret ungdomsmiljø, hvilket vi søgte at gøre via vores kontinuert tilstedeværelse som voksne, hvilket sikrede en stabilitet og genkendelighed blandt de unge"

Containeridrætten fungerede derved også som en pædagogiske indsats og en ægte interesse fra de voksnes side i at give børnene og de unge et sted at være og være sammen i meningsfulde idrætsaktiviteter sammen med børnene, som deltog i en række forskellige idrætsaktiviteter ude på gaden og i den friske luft.

Der er også mere lavpraktiske forklaringer på gadeidrættens oprindelse og udbredelse. Dels var det ikke så mange biler i datidens gadebillede, så det var langt mere sikkert at være fysisk aktiv på gaderne. Dertil tillod datidens gårdmiljøer i København oftest ikke, som i dag, børns støjende leg - og der var tit tydelige skilte på gårdens mure, der med tydelig skrift forbød alt fra boldspil til rulleskøjter og tæppebankning (uden for et bestemt tidsrum).

I den gård, hvor nedenstående skilt har hængt, var boldspil, støjende leg og løben på rulleskøjter således forbudt. Børn, som ikke boede i ejendommen, måtte end videre ikke lege i gården – og endelig måtte man ikke fodre de vilde duer.

Billedtekst: I mange af de københavnske baggårde var der skilte, der forbød børnene at lege i gården. Som konsekvens søgte mange af børnene derfor ud på gader og stræder samt i byens pladser og parker for at lege og dyrke idræt sammen. Skilt tv. blev taget ned fra en bygning i en baggård i Willemoesgade på Østerbro i København i forbindelse med en større sanering af gårdmiljøet (Foto: Søren Kronholm, Kristeligt Dagblad, 2014: "Her må man ingenting".) De to skilte til højre er begge fra Vesterbro i hhv. Dannebrogsgade 29 og Absalonsgade 30 (Foto: Mogens Falk-Sørensen, Stadsarkivets fotografiske Atelier, Københavns Museum).

Dertil var gårdmiljøerne også typisk fyldt med andre funktioner – herunder parkeringspladser til de relativt få, der havde bil dengang.

Legen i gaden blev fra midten af 1980'erne og i starten af 1990'erne både mere forskelligartede og også præget af stærke amerikanske, subkulturelle strømninger i form af blomstrende hiphop- og streetkulturer. I kropskulturen gav dette nye aktiviteter i form af hip-hop-dans, streetbasketball, skateboard samt en stor rulleskøjtekultur. Disse nye idrætsrelaterede aktiviteter stod dog ikke alene, da de også var præget af en ny tøjmode og musiksmag blandt ungdommen, hvor ungdommens kulturelle idrætspræferencer også indebar et tydeligt forbrug af livsstilsprægede udtryk, der både omfattede sprog, musik, tøjmode.

Gadeidrætskulturer i dag

Som en del af gadeidrætsbilledet ser vi i dag en ny generation af kreative projektmagere, som involverer flere til at være med i nye idrætsrelaterede og sociale aktiviteter, der både går på tværs af køn og alder (læs evt. om Street Societys 'Pigecrew': "[Street soccer, projektmageri og en omfartsvej](#)"), og på den måde giver forskellige gadeidrætsmiljøer adgang for unge, der ikke nødvendigvis ser sig selv i en klassiske, kommunal håndboldhal eller i en traditionel træner-udøver læringstradition.

Der er nye former for brugerinddragelse og andre former for beslutningsprocesser på spil, når nutidens gadeidrætsfrivillige sørger for, at alle i deres mere eller mindre etablerede community får muligheden for at blive involveret i events, ugentlige jams (åbne træninger), facilitetsudvikling og -byggeri eller når der skal samarbejdes med lokalsamfundet og kommunen om at få bedre rammebetingelser.

I dag ser man mange forskellige gadeidrætsmiljøer i bybilledet, der driver sig selv fremad. Nogle af idrætskulturerne er præget af en meget stærk og næsten autonom energi i ønsket om at tilkæmpe sig og kultur en plads på gaden eller i byrummet, hvor der også ofte ses stort på de formelle og typisk ret tidskrævende og træge godkendelsesprocesser i den kommunale kontekst. Der er eksempler på er stor og selvbygget 'Dirt Jump-track' på Holmen og en skatefacilitet, som de aktive skatere selv har udgravet og betonbelagt i Husum.

DGI Storkøbenhavn har i flere årtier understøttet både gadeidrætsfællesskaber og -foreninger med organisering, synlighed og brobygning til det offentlige, hvor der også typisk har været et ønske fra gadeidrætsaktører ift. om DGI kunne være en aktiv medspiller på facilitetsudvikling eller om DGI kunne understøtte det sociale arbejde i, at få unge til at blive en aktiv del af gadeidrætsfællesskaberne.

Under Bispeengbuen ligger URBAN 13 og paraplyen 'Street Under Buen', som bl.a. danner rammen om en række af disse gadeidrætsfællesskaber. Her deles forskellige foreninger om pladsen og faciliteterne – både Copenhagen Panna House, Street Society, Streetball København, Streetbasket København og BørneBasketFonden om pladsen til deres ugentlige træninger og store events faciliteret af unge ledere og frivillige.

Siden de første tanker om området blev sat i gang med Frederiksberg og Københavns Kommunes udbudsrunde i 2014 med projekttitlen "Liv Under Buen", har Street Under Buen udvikles sig til et udendørs klubhus og aktivitetsplads for gadeidræt, som kombineres med kulturelle og kreative iværksættermiljøer i organisationen URBAN 13.

DGI Storkøbenhavn er fortsat optaget af at styrke unges mulighed for selv at skabe deres egne sociale idrætsfællesskaber og derfor arbejder DGI med udgangspunkt i en 'peer to peer'-tilgang med kompetenceopbygning af unge 'Street Mentors' i gadeidrætsmiljøerne. Her får unge værktøjer til hvordan man lærer sine skills fra sig, så mesterlæretilgangen og sidemandsoplæring kan fortsætte på asfalten og i en ramme, som de unge kender i forvejen - enten ved samarbejde med ungdomsuddannelser, ungdomsklubber, boligsociale helhedsplaner eller gennem eksisterende communities i gadeidrætskulturerne.

DGI's rolle i gadeidrætten

Gadeidræt dækker over alt fra lukkede eller eliteorienterede fællesskaber over flygtige og midlertidige aktiviteter til brede og faste og tilbagevendende aktiviteter der på mange måder ligner en almindelig idrætsforenings. Andre gange er gadeidrætten en særligt inkluderende og rummelig aktivitetsform, som formår at tale til marginaliserede målgrupper. Men ligesom gadeidræt ikke pr. definition er "løst", "selvorganiseret" eller "subkulturel", så er gadeidræt heller ikke en særlig inklusionsindsats for udsatte unge eller generelt mere rummelig end eksempelvis en fællesskabet i en klassisk fodboldklub.

Nogle gadeidrætsfællesskaber kan have høje adgangsbarrierer i form af uskrevne forventninger til et højt idrætsspecifikt niveau eller en svær tilgængelighed, fordi tilbud ikke kommunikeres via formelle kanaler og måske heller ikke har formelle kontaktpersoner.

DGI har blandt andet samarbejdet med forskellige gadeidrætsaktører om, hvordan man byder flere indenfor, så det bliver tydeligt at aktiviteten er åben for alle, også selvom man ikke er hjemmevant på asfalten eller på skateboardet. Det kan helt lavpraktisk være ved at reklamere for sine aktiviteter eller ved at sætte faste træningstidspunkter for begynderhold, så det er nemt at være ny på asfalten.

Gadeidræt er på mange måder en uens samling af idrætskulturer, der har sin egen ret og hvor fokus først og fremmest er på fællesskab, udvikling og aktiviteter, som typisk finder sted i ikke-standardiserede, kommunale fysiske rammer.

Det er i høj grad DGIs opgave at understøtte disse nye idrætsfællesskaber, der løbende opstår og som også ofte får ønsker om at vokse sig store og nå bredere ud. I møde med disse ønsker går DGI ofte i dialog med aktørerne, som har brug for hjælp til styrke frivillighed og måske også har behov for at skabe formelle forbindelser til kommunen i forbindelse med facilitetsønsker. DGI ønsker at hjælpe gadeidrætternes fællesskaber med at gøre både de store og de små greb, som gør det lettere for børn og unge, som ikke er en del af miljøet, til at finde vej ind i de ofte sprudlende og skæve fællesskaber; Til at finde tag over hovedet, skabe rummelige idrætsmiljøer og til at være gode til at byde velkommen til den første træningssession. Omvendt skal DGI ikke være 'firstmover' på nye gadekulturelle strømninger.

I DGI træder vi således til efter ønske fra gadeidrættens fællesskaber og forsøger på at møde de aktive i øjenhøjde, så vi sammen skaber de bedst mulige forhold for, at flere kan være med i idrættens fællesskaber på gaderne.

Faktaboks – hvad er gadeidræt i DGI i dag?

Street Mentor: En uddannelse for unge rollemodeller med gadeidræts metoder som omdrejningspunkt. Siden 2015 har DGI uddannet +1600 unge som 'Street Mentors'.

Formaliserede foreninger i DGI med 'gadeidrætsaktiviteter': 495 foreninger, +4800 medlemmer (2022)